



รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม:

กรณีศึกษาวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ

THE MODEL OF SUSTAINABLE TEMPLE DEVELOPMENT FOR PROMOTING CULTURAL TOURISM OF PRASAT THAMCHAN TEMPLE, PRANG KU DISTRICT, SISAKET PROVINCE

พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีทน)¹, พระครูปริยัติกิตติวรรณ (กิตติวณโณ/ใต้ทุกทาง)²,
พระอธิการอำพน จารุโภ (ดาราศาสตร์)³, พระครูสุตธรรมมาริรัต (สุตมมาริโรโต/ยีนยง)⁴,
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม⁵, และฟ้าดล สมบรรณ⁶

Phra Seksan Thanayutto (Sriton)¹, Phrakhrupariyadkittiwan (Kittiwanno Daithukthang)²,
Phra Athikan Amphon Jarupho (Darasas)³, Phrakhrusutthamapirat, (Sutmaphirato/Yueyong)⁴,
Thanarat Sa-ard-iam⁵, and Fahdon Somban⁶

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹⁻⁵
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์⁶

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand.

Cultural officer of Surin Culture office, Thailand.

E-mail: seksansriton@gmail.com

ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2567

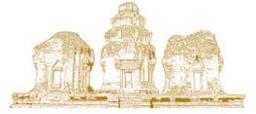
บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานที่ยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบการพัฒนาวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกูนั้นอยู่ในระดับดีมาก เพราะมีโบราณสถานขอมที่มีอายุไม่น้อยกว่า 800 ปี โดยมีการนับถือโบราณสถานที่สืบทอดกันมานับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ทั้งนี้เพราะด้านความเหมาะสมทั้งประติมากรรม วิถีชีวิตผู้คนที่เป็นรูปแบบในการพัฒนาวัด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

2. แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า การสร้างความเข้มแข็งภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มา ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการบริหารงานบุคคล



4) ด้านการอำนวยความสะดวก 5) ด้านการกำกับดูแล เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพในการเติบโตบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่สำคัญ ประกอบกับมีสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะ หรือเป็นโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนการบริหาร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการเป็นสถานสงเคราะห์ ด้านเป็นที่พักคนเดินทาง ด้านการเป็นสถานที่ใกล้เคียงพิพาทษา ด้านการเป็นสถานพยาบาล ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, รูปแบบการพัฒนา, วัดปราสาททามจาน, ศรีสะเกษ

Abstract

The purposes of this study were: 1) to study the concept of cultural tourism in sustainable Prasat Thamchan Temple Community, 2) to study the concept of community development to be strengthened and build cultural immunity for sustainable development, and 3) to analyze the sustainable temple development model for promoting the cultural tourism of Prasat Thamchan Temple, Prang Ku District, Sisaket Province. The study was qualitative research, collected the in-depth interview data and the focus group discussion data. And it was analyzed data with content of the context.

The results of the study were as follows:

1. Sustainable temple development model for promoting the cultural tourism was found that the Prasat Thamchan Temple development model in Prang Ku District, Sisaket Province was in a very good level because there was the Khom ancient site, aged not less than 800. For the ancient site veneration has carried on since 18th Buddhist Century, it was the suitability for the aspects of sculpture, architecture, and life styles of the people and it was the temple development model for learning

2. The concept of strengthening a community development and building the sustainably cultural immunity, arts and culture revival and oneself local uniqueness to learning for visitors: 1) planning 2) organization management 3) personnel management 4) administration 5) supervision, for becoming the effective tourist attractions in the growth based on local wisdom



3. The analysis of sustainable development model for promoting the cultural tourism of Prasat Thamchan Temple in Prang Ku District, Sisaket province was a significant history with its valuable arts construction or artifacts and an ancient site including administration, for facilitating the religious rite performance as personnel, education promoting, an orphanage, a lodge for travellers, a court of justice, a hospital, a center of arts and cultures.

Keywords: Promotion, Cultural Tourism, Development Model, Srisaket

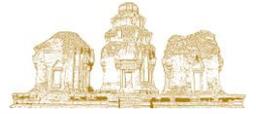
บทนำ

ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาช้านาน โดยมีวัดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ และเป็นสถานที่ร่มรื่นทั้งกายและใจ จึงเป็นสัญลักษณ์ของความร่มเย็น และเป็นสถานที่เคารพของชุมชน เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นจุดศูนย์รวมของการเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งเป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านกายและจิตใจ และเป็นสถานสงเคราะห์ยามเดือดร้อนของชุมชน อีกทั้งวัดยังเต็มไปด้วยด้านศิลปกรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม อันครบถ้วนที่สืบทอดต่อเนื่องกันที่เป็นสมบัติล้ำค่า และเป็นสิ่งที่มีนิมิตหมายสำคัญอย่างยิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพื่อมิให้ต้องสูญหายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม โดยตระหนักถึงความสำคัญของศาสนสถานที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม จึงเป็นการจรรโลงรักษามรดกคุณค่าของความเป็นไทย และชนชาติไทยไว้ นั่นเอง (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) 2546: 21)

วัดเป็นสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน โดยเฉพาะวัดปราสาททามจาน อำเภอปราสาทจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวัดที่มีโบราณสถานยุคขอมสมัยเจ้าชายวรมันที่ 7 และเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเขมรในยุคสมัยขอมโบราณ พระองค์เป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักการทหาร และเป็น นักพัฒนาวัด บ้านเมืองของพระองค์เอง ผลงานที่แสดงถึงคุณลักษณะของพระองค์คือ อาณาเขตการปกครองที่กว้างใหญ่ไพศาล รวมทั้ง อโรคยาศาล (โรงพยาบาล) เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาวัดที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, 2531: 74-76)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่วัดปราสาททามจานและชุมชนที่ใกล้เคียง เช่น สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าของที่ระลึก ร้านขายดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น จากการพัฒนาที่วัดปราสาททามจานได้เพิ่มพูนบทบาทมากขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาในด้านสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อวัดคือ ในสถานภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ดังนั้นวัดได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากการบริหาร เป็นสถานสงเคราะห์ด้านสถานที่ต่าง ๆ จึงทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน (พระครูขันตวิโรภาส (ขาว ขนติโก), 2558: 2)

หากจะพิจารณาถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีหลายประเด็น ที่สามารถ



จำแนกออกได้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของจังหวัดศรีสะเกษ 2) การมีประสิทธิภาพในการเติบโตอย่างมีคุณภาพ 3) การเติบโตบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน 4) การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการกระจายรายได้สู่ชุมชนทุกภาคส่วน 5) การพัฒนาอย่างที่ยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาที่มีการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และการบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวชุมชนทุกภาคส่วน และการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเชิดชูเอกลักษณ์ของไทยให้คงคุณค่า และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541: 15-19)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดปราสาททามจาม อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นอย่างเหมาะสมสำหรับการพัฒนาวัดที่ยั่งยืน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีการวางแผนทางการพัฒนาและการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของวัดให้เหมาะสม เพื่อเตรียมป้องกันแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดในด้านต่าง ๆ ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านประเพณี ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่และก่อประโยชน์ในอนาคตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจามที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดปราสาททามจาม อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

การทบทวนวรรณกรรม

1) เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะ เกยุราพันธ์และคณะ (2559: 6) ได้เสนอแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ โดยสรุปความว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ สัมผัส ส่งเสริมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรม เช่น ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเพณี หรือ อาหาร เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ในพื้นที่ชุมชนอีกด้วย บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 209-210) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้โดยสรุปความว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ สัมผัส และชื่นชมกับความเป็นเอกลักษณ์และความแตกต่างของวัฒนธรรมของพื้นที่ต่างถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเพณี หรืออาหาร เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้

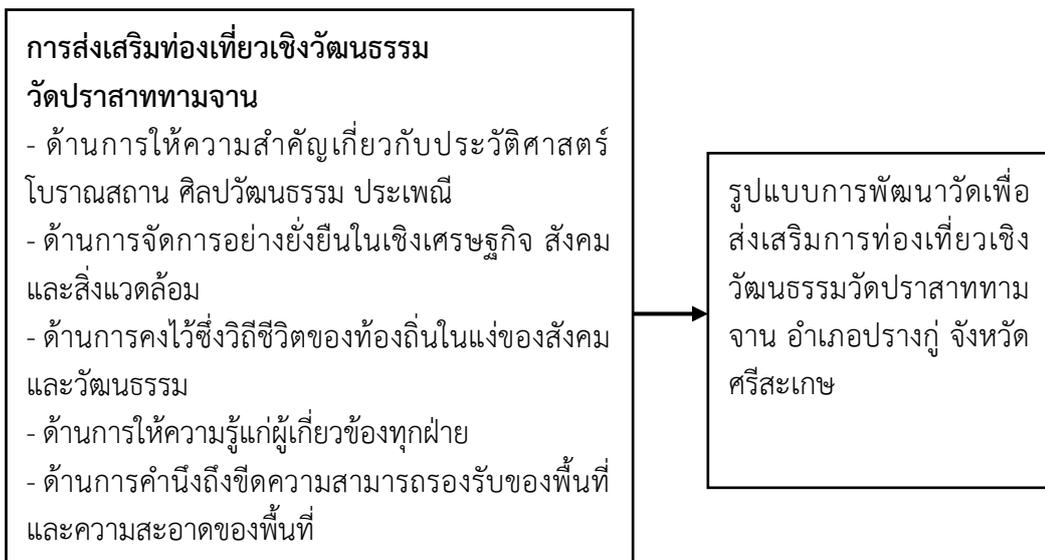


การจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ที่ทั้งนี้โดยคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับพื้นที่นั้น สุชานาฏ สิตารักษ์และคณะ (2563: 24) ได้เสนอแนวคิด การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สรุปความว่า การสร้างแนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการอำนวยความสะดวก และ 5) ด้านการกำกับดูแล วรรณผล วัฒนเหลืออรุณและคณะ (2562: 26) ได้เสนอแนวคิด การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การบริหารการจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปความว่า การบริหารการจัดการ สร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชน และมีความรู้ความเข้าใจ เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมิตรไมตรี และผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นทำให้ทุกคนมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2557: 209-210) ได้เสนอแนวคิด รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปความว่า การพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมถึงความพึงพอใจจากประสบการณ์ที่ได้รับเป็นต้น

2) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะ เกษราพันธ์ (2559) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก ชูเกียรติ นพเกตุ (2542) วิจัยเรื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สุชานาฏ สิตารักษ์ 2563) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน วรรณผล วัฒนเหลืออรุณ (2562) วิจัยเรื่อง การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2557) วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : การวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย





วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตวิจัยไว้ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดโครงการสัมมนา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางค์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์วัดปราสาททามจาน หัวหน้าหน่วยงานราชการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยพุทธศาสนิกชนในตำบลสมอ อำเภอปรางค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure) โดยมีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน นอกจากนี้จะพิจารณาคำถาม สร้างคำถาม ปรับคำถาม และพัฒนาคำถามให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ขณะเดียวกันก็พยายามปรับให้คำถามให้เปิดรับกับแนวทางที่จะได้ข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วย ทั้งนี้เนื้อหาการสัมภาษณ์จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านวัตถุประสงค์ 4) สถานที่ และ 5) ด้านการจัดการ ตามบทบาทของวัดได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการส่งเสริมการศึกษา 3) ด้านการเป็นสถานสงเคราะห์ 4) ด้านเป็นที่พักคนเดินทาง 5) ด้านการเป็นสถานที่ใกล้เคียงพิภพศึกษา 6) ด้านการเป็นสถานพยาบาล 7) ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม 8) การเป็นคลังพัสดุ และ 9) การเป็นศูนย์กลางบริการเพื่อพัฒนาประชาชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กับกลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้งจากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยกำหนดประเด็นคำถามหลักให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางค์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์โดยมีลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้



1. ปฐมภูมิ ผู้วิจัยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริหาร ค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัย เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับข้อแมวิเคราะหให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

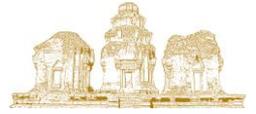
2. การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน และลึกซึ้งโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การเก็บข้อมูลสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยกำหนดขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) การนัดหมายวันเวลาจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวันเวลาที่จัดกิจกรรมการสนทนาดังกล่าว 2) หลังจากตกลงดั่งที่นัดหมายแล้ว เพื่อตระหนักความเพียงพอของการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม 3) ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มโดยที่คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการของกิจกรรม 4) ขณะสนทนากลุ่มมีการบันทึก การดำเนินกิจกรรมด้วยเครื่องบันทึกเสียงและภาพ และ 5) สรุปผลจากการสนทนา

ผลการวิจัย

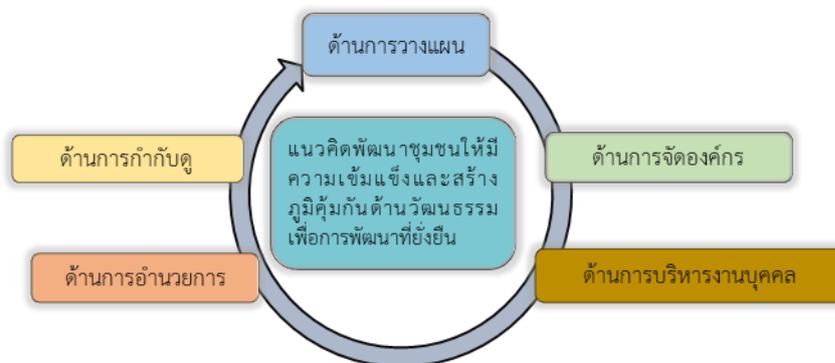
ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานที่ยั่งยืน พบว่า โดยมีแนวโน้มทางการท่องเที่ยวที่ดี เพราะมีสภาพแวดล้อม และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการส่งเสริมการเรียนรู้ มีผู้นำชุมชนการรับผิดชอบ เป็นการพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ จากตัวของโบราณสถานที่ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวจึงผนวกเข้ากับบริเวณวัดด้วยหลักสัปปายะ และวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้มีการการพัฒนาวัดด้วยประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมร่วมกับพิธีกรรมของชุมชน เพื่อให้วัดให้มีความโดดเด่นด้วยวิถีพุทธที่มีการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมที่มีการนับถือโบราณสถาน นับตั้งแต่ราวพุทธทศวรรษที่ 18 (ลักษณะ เกยูราพันธ์และคณะ 2559: 6)

นอกจากนี้ จากการศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน สามารถอธิบายได้ออกเป็น 3 มิติ ดังนี้ 1) การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มิติที่ 2) การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และ 3) การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน เช่น การสนทนากลุ่ม การจัดโครงการสัมมนา ด้านการท่องเที่ยว ด้านการศึกษาเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรม ด้านพระพุทธศาสนา และด้านการบริหารการจัดการ เพื่อศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาวัดทุกประเด็นให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการนำรูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานยังปรากฏให้เห็น เช่น งานไหว้ปราสาททามจาน โบราณสถานศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่เก่าแก่ซึ่งมีอายุมากกว่า 800 ปี



รูปภาพที่ 1 ปราสาททามจาน ณ วัดปราสาททามจาน
ที่มา : ผู้วิจัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2566.

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2. การศึกษาแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า การท่องเที่ยวที่เกิดจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีชุมชนเป็นการสร้างระบบและกลไกเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม รักษาเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองไว้ ตลอดจนในการสร้างแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกัน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพิธีกรรม ซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน คือ การศึกษาบริบทของวัด 2) ด้านการจัดองค์กร คือ การกำหนดและแบ่งประเภท 3) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ สรรหาเลือกบุคคลกร 4) ด้านการอำนวยความสะดวก คือ สื่อสารหรือดำเนินการตามแผน และ 5) ด้านการกำกับ คือ ตรวจสอบและติดตามผล ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และก่อให้เกิดนวัตกรรม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรมของโบราณสถาน การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวชุมชน ทุกภาคส่วน และการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการเชิดชูเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ (สุชานาฏ สีตารักษ์และคณะ 2563 : 24)



รูปภาพที่ 2 แนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม



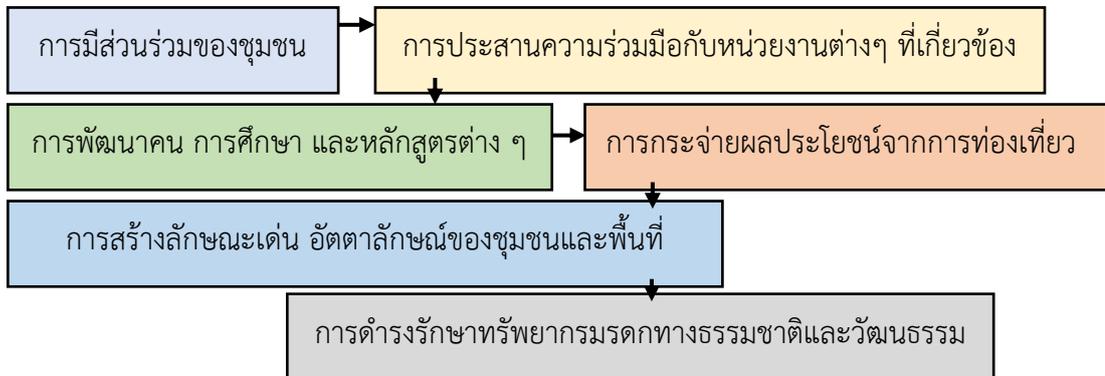
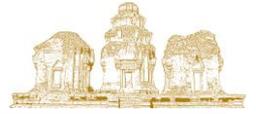
ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3. การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การพัฒนาวัดเชิงวัฒนธรรมเป็นการเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนในท้องถิ่นประกอบ โดยเน้นการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมบุคลากรทุกระดับ ด้วยการอบรม สัมมนาให้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม รวมถึงกระบวนการสร้างความตระหนักให้รู้ถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้รับผิดชอบการ และสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน เป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรม การพัฒนาวัด การพัฒนาอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน และเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับชุมชน การอนุรักษ์แหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นมรดกทางสังคมที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวเดียวกันของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน



รูปภาพที่ 3 รูปแบบการพัฒนาวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา : ผู้วิจัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2566.

ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาวัดปราสาททามจาน เพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพในการเติบโตบนพื้นฐานวิถีชีวิตผู้คนในชุมชน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่มีการนับถือ และสืบทอดกันมานาน โดยเน้นการกิจกรรมอบรม เสริมทักษะ กิจกรรมสัมมนาแนวทางการพัฒนาวัดจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมของชุมชน และเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความคงทนและยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548: 209-210)

การวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีกลยุทธ์ หรือนโยบายหลักเกณฑ์สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาให้เข้ากับหลักบูรณาการกับนโยบายและการปฏิบัติการของท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้รับผิดชอบการส่งเสริมการจัดกิจกรรมภายในวัด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ และสามารถอธิบายได้ดังนี้



รูปตารางที่ 4 หลักการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
ที่มา : ผู้วิจัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2566.

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานที่ยั่งยืน พบว่า แนวโน้มการท่องเที่ยวที่ดี เพราะมีสภาพแวดล้อม และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน ประกอบกับวัดปราสาททามจาน ได้สร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีแรงจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเป็นตัวกระตุ้นให้มีการพัฒนาวัดด้วยภูมิทัศน์ รวมทั้งด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมรวม เพื่อให้วัดให้มีความโดดเด่นผนวกเข้ากับการพัฒนาด้วยวิถีพุทธ การสืบทอด ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพิธีกรรมที่มีการนับถือโบราณสถานที่สืบทอดกันมานาน นับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษา (ลักษณ์ เกษราพันธ์และคณะ, 2559 : 6) กับแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องที่เหมาะสมมาตั้งแต่อดีตมีความสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยผ่านจารีตประเพณี ได้แก่ ประเพณีบุญกลางบ้าน ประเพณีสงกรานต์ สอดคล้องกับผลการศึกษา (เลิศพร ภาระกุล, 2551: 14-15) ได้ศึกษาถึงความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมาแล้วและจะเห็นได้ว่าการให้คำจำกัดความเป็นเรื่องยาก และการที่จะอธิบายลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนวามร่ำร่างหน้าตาอย่างไรก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยากอีกเหมือนกัน แต่ที่พอจะทำได้ก็คือเราสามารถกำหนดหลักการต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนงเริ่มวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปในลักษณะที่ยั่งยืน

การอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนผ่านท่องเที่ยว โดยมีชุมชนเป็นการสร้างระบบกลไกให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมรักษาเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองไว้ ซึ่งมีสอดคล้องกับผลการศึกษา (สุชานาฏ สิตารักษ์และคณะ, 2563 : 24) พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือ รวมถึงการสร้างแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกัน



ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน คือ การศึกษาบริบทของวัด 2) ด้านการจัดองค์กร คือ การกำหนดและแบ่งประเภท 3) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ สรรหาเลือกบุคคลกร 4) ด้านการอำนวยความสะดวก คือ สื่อสารหรือดำเนินการตามแผน และ 5) ด้านการกำกับดู คือ ตรวจสอบและติดตามผลงาน

การอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประเด็นสำคัญในการพัฒนาวัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การบริหาร การจัดการ ด้วยระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และเน้นการบริหาร การจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นผลผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการพัฒนาวัดและชุมชนมีความเข้าใจอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษา (วรพล วัฒน เหลืองอรุณและคณะ, 2562: 26) พบว่า ประเด็นสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว คือ การบริหารการจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และการให้บริการที่ดี ของการสร้างการมีส่วนร่วม และผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นทำให้ทุกคนมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษา (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2557: 209-210) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

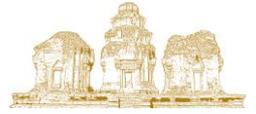
สรุปผลการวิจัย

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานที่ยั่งยืน ทำให้ทราบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างมาก ต่อการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย และต่อมุมมองการอนุรักษ์ ทางวัฒนธรรมให้สืบทอดคงอยู่ในสังคม โดยเป็นการพัฒนาอย่างควบคู่ที่ช่วยส่งเสริมการรักษาสมดุลขององค์ประกอบหรือทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดความยั่งยืน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และสอดคล้องตามแนวทางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงประโยชน์อย่างมหาศาลต่อประเทศได้ในอนาคต

แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ทราบว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งนั้นถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา และสามารถพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมาย โดยมีจิตสำนึก สาธารณะ รู้จักเป้าหมาย เชื่อมมั่นในวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและพลังชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการชุมชน และจัดความสัมพันธ์กับภาคี ผนวกกับการใช้แผนการจัดการความรู้ และสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีส่วนในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากฐานคิดของการพัฒนาชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การต่อยอดให้เกิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และมีการกระจายรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม มาจากแนวความคิดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ 1) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก



2) ประโยชน์ทางสังคมวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และผู้คนในท้องถิ่นได้แสดงออกถึงความสามัคคีสมานฉันท์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารวัด และคณะสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม และหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน เพื่อเป็นรูปแบบการพัฒนาวัด/ชุมชนที่ยั่งยืนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้างวัตถุอุปกรณ์สำหรับการดูแลรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่มีอยู่ในพื้นที่ของวัด

2) ชุมชนในหมู่บ้าน และคณะสงฆ์ ควรมีการออกกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุดหักเสียหายที่เกิดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การศึกษาแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดปราสาททามจานที่ยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการและจัดการเชิงท่องเที่ยว และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามบริบทพื้นที่ของวัด และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ

2. ผลจากแนวความคิดพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม พบว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และเชื่อมโยงกับส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศสมาชิกอาเซียนเดียวกัน

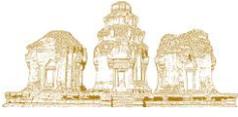
3. วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดบ้านปราสาททามจาน อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายกลุ่ม

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะครั้งต่อไปในสิ่งที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษา ดังนี้

3.1 ควรขยายรูปแบบ Model ไปใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในชุมชน และในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน วัดปราสาททามจานมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการพัฒนา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้หลากหลาย นอกเหนือจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชนวัดปราสาททามจาน



3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของดีของฝาก เช่น มะยงชิด ส้มโอ ปลายั้ม มะม่วง และอื่น ๆ ที่ขึ้นชื่อของชุมชนวัดประสาทมัจฉานเป็นต้น

เกียรติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์ประจำวิชา ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ และขอขอบคุณชุมชนชาวบ้านวัดประสาทมัจฉาน ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ขอขอบคุณวิทยากรผู้ร่วมสัมมนาประกอบด้วย 1) นายฟ้าดล สมบรรณ นักวิชาการปฏิบัติการ วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ 2) ผศ.ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ และ 3) นายโชคชัย จุ่มพิศ ผอ. โรงเรียนกุดประสาทมัจฉานเพื่อนร่วมงานทุกคนที่ได้อำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่และเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2531). วัดเป็นอย่างไรจะต้องมีคู่มือพัฒนา. *จุลสารการท่องเที่ยว*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2531): 74-76.
- พระครูขันตวิโรภาส (ขาว ขนติโก). (2559). รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 7(1): 119.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (ทองดี สุรเตโช), (2546). *คำวัด*. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- เลิศพร ภาวะกุล. (2551). *การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : เอกสารคำสอน ภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- ลักขณา เกษราพันธ์ และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University*. 9(2): 6
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด..(2548). อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี.บุ๊คสแตนด์ดาร์ด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : การวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.



- วรพล วัฒนเหลียงอรุณ และคณะ. (2562). การศึกษาเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของ
การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏ
เชียงใหม่*. 10(2): 53-68.
- สุชานาฏ สิตารักษ์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารราชภัฏเชียงใหม่*.
21(1): 24.

